

Yttrande

2024-05-14

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
103 33 Stockholm
li.remissvar@regeringskansliet.se, li.dl@regeringskansliet.se
RK dnr: LI2024/00248

Handläggare:
Annika Smedman

Dnr: 2024-00163

Yttrande avseende betänkande SOU 2024:8 Livsmedelsberedskap för en ny tid

Formas har fått möjlighet att lämna synpunkter på betänkandet om Livsmedelsberedskap för en ny tid, SOU 2024:8. Formas lämnar i detta remissyttrande synpunkter med fokus på de delar av utredningen som berör forskning och innovation.

Formas ställningstagande

Sammanfattning

Livsmedelssystemet står inför flera samtidiga och komplexa utmaningar –inklusive behovet av förstärkt beredskap, hållbarhetsomställningen, säkerhetspolitiska vägval och näringsens långsiktiga konkurrenskraft. Åtgärder för att minska systemets negativa inverkan på klimat och miljö kan med rätt utformning också bidra till att minska sårbarheterna och främja konkurrenskraften och beredskapen i systemets alla delar.

Formas delar utredningens uppfattning att det behövs en livsmedelsberedskap anpassad till vår tid och bedömningen att målet för livsmedelsberedskapen ska vara att säkerställa tillgång på livsmedel för hela befolkningen. Samtidigt vill Formas betona vikten av att livsmedelssystemet transformeras såväl miljömässigt, socialt som ekonomiskt. Formas anser att forskning, innovation och evidensbaserade åtgärder är centrala för att skapa en stärkt beredskap som samtidigt är i linje med en långsiktigt hållbar utveckling för livsmedelssystemet.

Formas välkomnar utredningens förslag om att forskning och innovation inom livsmedelssystemet bör stärkas. Vi delar bedömningen att det tioåriga nationella forskningsprogrammet för livsmedel utgör en bra plattform för att möjliggöra denna förstärkning och att programmet. Med ytterligare resurser i enlighet med utredningens förslag kommer forskningsprogrammet att kunna bidra till att ta fram och implementera forskningsbaserade lösningar inom området på ett effektivt sätt.

Ett mål för livsmedelsberedskap

Formas instämmer med utredningens bedömning att det behövs en stärkt beredskap inom livsmedelssystemet, att kriser kan uppstå av olika orsaker och att det därför är nödvändigt med beredskap för att hantera framtida situationer. Bra strukturer, väldefinierade roller och tydliga

mandat är gynnsamt även i tider av lugn och stabilitet, och kan med en väl genomtänkt utformning gå hand i hand med en omställning till ett mer hållbart samhälle (kapitel 12.2).

Formas instämmer med förslaget att målet för livsmedelsberedskapen förs in i en ny lag. Det borgar för långsiktighet och stabilitet över tid, och gör det möjligt att utvärdera insatser. Formas anser dock att det är relevant att från start kopplar på följeforskning som akademiskt kan följa och utvärdera effekterna av en ny lagstiftning på området (kapitel 12.3 och 12.4).

Tydlig nationell inriktning och samordning

Vi stödjer förslagen om att forskning och innovation inom livsmedelssystemet bör stärkas via de relevanta forskningsfinansierade myndigheterna i form av uppdrag från regeringen. Vi vill dock betona vikten av möjlighet till snabb anpassning i ett föränderligt landskap så väl som flexibilitet i förhållande till andra initiativ på området. (kapitel 14.1).

Formas välkomnar betänkandets förslag om det nya Livsmedelsberedskapsrådet och dess centrala och betydelsefulla roll, men anser att det vore värdefullt med vetenskaplig kompetens i Livsmedelsberedskapsrådet eftersom det är viktigt att de vägval som görs vilar på vetenskaplig grund (14.2).

Formas välkomnar utredningens rekommendationer att forskning och innovation inom livsmedelssystemet bör stärkas, och att det nationella forskningsprogrammet för livsmedel bör ges långsiktig och utökad finansiering (kapitel 14.3). Detta förslag är i linje med det förslag om en ny matmiljard som varit en del av Formas och det nationella forskningsprogrammets inspel till regeringens reviderade livsmedelsstrategi.

Formas delar utredningens bedömning att hela kedjan från forskarinitierad forskning, samverkansprojekt till behovsmotiverad och tillämpad forskning och innovation behövs. Inom Formas finns redan nu goda och väletablerade strukturer för denna helhet. Genom den etablerade Nationella kommittén för livsmedelsforskning som består av bland annat forskningsfinansiärer, och den breda grupp samhällsaktörer som är knutna till den Rådgivande gruppen utgör det nationella forskningsprogrammet en stabil samverkansplattform som kan samla nuvarande och framtida intressenter inom området (kapitel 14.3).

Formas instämmer i utredningens bedömning att ett mer integrerat systemperspektiv som tar tillvara olika discipliner och kompetenser kommer att stärka livsmedelsberedskapen, liksom att samhällsvetenskapliga och humanistiska perspektiv bör komplettera den mer naturvetenskapligt orienterade livsmedelsforskningen (kapitel 14.3).

Utredningen lyfter ett behov av ökad kunskap om totalförsvarets behov bland forskningsutförare. Formas välkomnar förslaget, och vår bedömning är att vi genom utveckling av nya rutiner och förstärkt kompetens, i nära samverkan med myndigheter med större erfarenheter, kan hantera säkerhetskänsliga uppgifter inom ramen för finansieringsprocessen (kapitel 14.3).

Formas anser dock att betänkandet i högre grad hade kunnat fokusera på synergierna mellan hållbarhet och beredskap. Forskning som finansierats av Formas och Mistra har redan identifierat flera konkreta åtgärder, som till exempel elektrifierade fordon som drivs av lokalt producerad el, ökad användning av vallfoder och odling av mellangrödor. Dessa lösningar och andra är redo att

implementeras. Formas vill betona betydelsen av livsmedelsberedskapen och den gröna omställningen som sammanlänkade policyområden i högre grad än idag. Att ensidigt fokusera på ökad beredskap inom det nuvarande systemet riskerar att skapa ineffektivitet och kan skapa nya mållkonflikter som annars hade kunnat undvikas (kapitel 14.3).

Formas instämmer i att en utvecklad livsmedelsberedskap kan dra nytta av forskning och innovation som stöds av samtliga pelare inom EU:s ramprogram, vilket beskrivs i kapitel 11.3. Formas menar dock att nordisk, europeisk och internationell samverkan inom forskning och innovation hade kunnat lyftas fram mer i utredningen. Inom området *hållbar beredskap* finns mycket för Sverige att lära från andra länder som har djupare kunskap och mer närliggande erfarenheter. Formas engagemang inom EU-partnerskapen inom jordbruk och livsmedelsområdet och Mission Soil utgör en bra plattform för internationell och transdisciplinär forskning och innovation som utöver samverkan med näringsliv, offentlig sektor och civilsamhället också inkluderar viktiga medborgarperspektiv.

Ett motståndskraftigt livsmedelssystem

För en god livsmedelsberedskap krävs tillgång till odlingsbar mark, och Formas instämmer med utredningen kring relationen mellan upprätthållandet av inhemsk produktion av livsmedel och tillgången på produktiv jordbruksmark. Formas menar dock att det finns betydande kunskaps- och innovationsbehov inom markområdet, men dessa behov saknar vi i betänkandet. Genom en långsiktig satsning med ett samordnat systemperspektiv på markfrågor kommer Formas att bidra till en stärkt kunskapsgrund, nya lösningar och mobilisering av en mångfald av aktörer. En sådan satsning skulle kunna integreras med ytterligare medel inom livsmedelsberedskap för ännu större systemeffekt (kapitel 15.1).

Förutsättningar för inhemsk livsmedelsproduktion

Formas instämmer med betänkandets formulering om betydelsen och behovet av kompetens i hela livsmedelssystemet. En bredd av kunskapsförsörjning på alla nivåer är en förutsättning för att vi ska ha en väl fungerande livsmedelsberedskap och en långsiktigt konkurrenskraftig livsmedelssektor (kapitel 6.3).

Styrmedel i livsmedelssystemet

Formas anser att utredningen hade kunnat inkludera mer utvecklade analyser som visar att de givna förslagen är kostnadseffektiva ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Den konsekvensutredning som presenteras i kapitel 9 håller en relativt låg ambitionsnivå och det är otydligt vilka kostnader som faktiskt presenteras.

Övriga synpunkter

Formas har inga synpunkter på övriga förslag och rekommendationer.

Detta beslut är fattat av ställföreträdande generaldirektör Emma Gretzer, efter föredragning av forskningssekreterare Annika Smedman. I beredningen har även avdelningschef Linda Bell deltagit.

Detta beslut har fattats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Emma Gretzer

Annika Smedman